

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp ile İlgili Bilgi Düzey ve Tutumlarının Değerlendirilmesi

Evaluation of the Knowledge Levels and Attitudes of Health Services Vocational School Students about Traditional and Complementary Medicine

Ayşegül Oğlakçı İlhan¹, Serhat Sirekbasan¹, Tuğba Gürkök Tan¹

¹Çankırı Karatekin Üniversitesi, Eldivan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu,
Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü, Çankırı

Öz

Giriş: Bu çalışma, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp (GETAT) uygulamaları hakkındaki bilgi düzeylerini ve tutumlarını belirlemek ve davranışlarını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Metot: Tanımlayıcı tipte olan bu çalışma Çankırı Karatekin Üniversitesi Eldivan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören 1. ve 2. sınıf öğrencileri arasında 2019 yılı Ocak-Mart ayları arasında gerekli izinler alınarak yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini çalışmaya katılmayı kabul eden toplam 264 gönüllü öğrenci oluşturmuştur. Tarafımızca hazırlanan 21 soruluk anketin öğrenciler tarafından doldurulması istenmiştir. Anketin birinci bölümünde katılanların sosyoekonomik seviyesini tespit etmek için demografik ve sosyoekonomik durumlarını gösterir sorular sorulmuştur. İkinci bölümde ise öğrencilerden GETAT uygulamalarına yönelik bilgi durumlarını ölçen sorulara cevap vermesi istenmiştir.

Bulgular: Çalışmaya katılan 264 öğrencinin %62,90'ı kız, %37,10'u erkek idi. Öğrencilerin %53,80'i İlk ve Acil Yardım, %28'i Evde Hasta Bakımı, %18,20'si Çocuk Gelişimi programında öğrenim görmekteydiler. Çalışmamıza katılan öğrencilerin arasında GETAT uygulamalarını hiç kullanmayanların oranı %71,20 iken bu uygulamaların yararlı olmadığını düşünenlerin oranı %4,20'dir. GETAT hakkındaki bilgiye en çok internetten ulaştıklarını ve GETAT uygulamaları yönetmeliğinde kabul edilen 15 yöntemden en sık bilinen uygulamaların sırasıyla; kupa uygulaması (n=206), sülük uygulaması (n=198) ve hipnoz (n=193) olduğu belirlendi.

Sonuç: Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda okuyan öğrencilerin GETAT konusunda bilgi düzeylerinin yeterli olmadığı ve çeşitli eğitimler verilerek öğrencilerin bilinçlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci, Gelenekse ve Tamamlayıcı Tıp (GETAT), bilgi düzeyi, tutum

Abstract

Objectives: The aim of this study was to determine the knowledge and attitudes of the students of Health Services Vocational School on Complementary and Alternative Medicine (CAM) practices and to evaluate their behaviors.

Materials and Methods: This descriptive study was carried out between January and March 2019 among 1st and 2nd year students at Çankırı Karatekin University Eldivan Vocational School of Health Services with asking for their permission. The sample of the study consisted of 264 volunteer students who agreed to participate in the study. The 21-item questionnaire prepared by us was requested to be completed by the students. In the first part of the questionnaire, the demographic and socioeconomic status of the participants were asked to determine the socio-economic levels of the participants. In the second part, the students were asked to answer questions that measure their knowledge of CAM applications.

Results: The sample comprised of 264 students of which 62.90% were female and 37.10% were male. 53.80% of the students are studying at First Aid and Emergency, 28% are at Home-Care Service and 18.20% are at Child Development program. Among the students who participated in our study, the rate of those who never used CAM applications was 71.20% and the rate of those who thought that these practices were not useful was 4.20%. The students stated that they have the most access to information about CAM on the internet and it was determined that of the 15 methods adopted in the CAM applications regulation, the most commonly known applications were; cup application (n=206), leech application (n=198) and hypnosis (n=193).

Conclusion: It was concluded that the level of knowledge of the students in the Vocational School of

Health Services about CAM is not sufficient and that various trainings should be given to raise awareness of the students.

Keywords: Student, Complementary and Alternative Medicine (CAM), knowledge level, attitude

Yazışma Adresi / Correspondence:

Tuğba Gürkök Tan

e-posta: t.gurkok@gmail.com

Geliş Tarihi: 26.04.2019

Kabul Tarihi: 22.11.2019

Giriş

Bütünleştirici tıp olarak da adlandırılan Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp (GETAT) uygulamaları geniş bir yelpazede birçok iyileştirici felsefeyi barındırmakla birlikte hastalıkları önlemek, stresi azaltmak, yan etkileri ve semptomları önlemek veya azaltmak ya da hastalığı kontrol etmek için de kullanılmaktadır.¹⁻³

GETAT uygulamalarının kullanımı dünya çapında popülerliğini korumakla birlikte son on yılda birçok ülkede artmıştır.⁴ Artan bu talep doğrultusunda geleneksel tıpta kullanılan ürün ve uygulamaların güvenliği, etkinliği ve kalitesi hem sağlık otoriteleri hem de halk için tartışılır hale gelmiştir.⁵ Bundan dolayıdır ki birçok ülke GETAT uygulamalarını yasal konuma kavuşturan düzenlemeler yaparak bu ürün ve uygulamaların güvenlik, etkinlik ve kalitelerini sağlamak için hangi yollarla düzenleneceğine dair karar vermeyi amaçlamaktadır.⁶

Ülkemizde de GETAT uygulamalarının gittikçe artan oranda kullanılmasıyla birlikte Sağlık Bakanlığı tarafından GETAT Uygulamaları Yönetmeliği Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.⁷ Bu yönetmelikle birlikte uygulanabilecek 15 farklı yöntemin çerçevesi çizilmiş ve bilimsel bilgiye dayalı olarak mevcut sağlık sistemine entegrasyonu önem kazanan bir konu haline gelmiştir. Bununla birlikte birçok üniversitede GETAT Uygulama ve Araştırma merkezleri kurularak eğitimler verilmiş ve söz konusu uygulamaların ehil ellerde ve doğru bir biçimde yürütülmesi için standartlar oluşturulmuştur. Ayrıca bazı üniversitelerde GETAT Anabilim dalı kurularak güncel ulusal ve uluslararası bilgiler ışığında lisansüstü eğitim vermeye başlanmış ve sağlık bilimleri eğitimi veren bölümlerde seçmeli dersler açılmıştır. Dünya genelinde yapılan çeşitli çalışmalar sağlık alanında eğitim alan öğrencilerin doktorlara nazaran tamamlayıcı tıpa daha fazla ilgi gösterdiklerini ve tamamlayıcı tıp eğitimi almak ile bu konuya olan ilginin doğru orantılı olduğunu göstermiştir.⁸⁻¹⁰ Ancak mevcut en yaygın GETAT yöntemlerinin güvenlik sorunları ve tehlikelerinin farkında olmadıkları belirlenmiştir.¹¹

Sağlık sisteminin bir parçası olan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu mezunlarının, mevzuatta yer alan yöntemlerin kullanım amaçlarını, etkilerini ve risklerini bilmesi bu yöntemleri kullanan bireylerin doğru yönlendirilmesi açısından önemlidir. Tüm bu nedenlerden ötürü Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu’nda eğitimleri devam eden öğrencilerin GETAT uygulamaları hakkındaki bilgi, tutum ve davranışlarının araştırılması gereklilik arz etmektedir.

Bu bilgiler doğrultusunda çalışmamız Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin GETAT uygulamalarına karşı bilgi düzeylerini ve tutumlarını belirlemek ve davranışlarını değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Materyal ve Metot

Çalışma, 2019 yılı Ocak-Mart ayları arasında Çankırı Karatekin Üniversitesi Eldivan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu’nda yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini; 2018-2019 Eğitim

Öğretim yılında öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Çalışmaya katılmayı kabul eden 264 öğrenci örnekleme oluşturmuştur. Araştırmaya katılmak istemeyen öğrenciler araştırmaya alınmamıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından bilimsel kaynaklar desteği ile hazırlanan soru formu kullanılmıştır. Soru formu 2 bölümden ve toplam 21 sorudan oluşmuştur. Birinci bölümde demografik bilgiler (6 soru), ikinci bölümde öğrencilerin GETAT'a yönelik tutum ve davranışları (15 soru) ele alınmıştır.

Araştırmanın yürütülebilmesi için Çankırı Karatekin Üniversitesi Etik Kurulu onayı ile okul yönetiminden yazılı izin alınmıştır (Karar no: 2019/81). Ayrıca uygulama sırasında öğrencilere çalışmanın amacı açıklanarak öğrencilerden sözlü izin alınmıştır.

Verilerin İstatistiksel Değerlendirilmesi

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) Release 22 kullanılmış ve tüm testler için $p \leq 0,05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Veriler arası karşılaştırmalarda Ki-Kare ve Fisher'in Kesin Ki-kare testi uygulanmıştır.

Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerin %62,90'nın kız öğrenciler olduğu, %37,10'unun erkek öğrenciler olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin yaş ortalamasının ise $19,48 \pm 1,22$ yıl olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %53,80'i İlk ve Acil Yardım, %28'i Evde Hasta Bakımı, %18,20'si Çocuk Gelişimi programında öğrenim görmekteydiler.

Tablo 1. Katılımcıların demografik ve sosyoekonomik özellikleri

Değişken		n	%
Cinsiyet	Kadın	166	62,90
	Erkek	98	37,10
Yaş	17	4	1,50
	18	45	17
	19	91	34,50
	20	74	28
	21 ve üzeri	50	18,90
Öğrenim gördüğü bölüm	İlk ve Acil Yardım	142	53,80
	Çocuk Gelişimi	48	18,20
	Evde Hasta Bakımı	74	28
Sağlık güvencesi	Var	236	89,40
	Yok	28	10,60
Ailenin gelir durumu	0-800 TL	10	3,80
	801-1500 TL	67	25,40
	1501-2050 TL	101	38,30
	2501 TL ve üzeri	86	32,60
Mezun olunan okul	Lise	68	25,80
	Sağlık Meslek Lisesi	1	0,4
	İmam Hatip Lisesi	142	53,80
	Anadolu Lisesi	50	18,90
	Çok Programlı Lise	3	1,10
Toplam		264	100

Öğrencilerin %89,40'ının sağlık güvencesi bulunmaktadır. Çalışmaya dâhil olan öğrencilerin aile gelir durumu en yüksek olarak (%38,30) 1501-2500 TL arasındadır. Öğrencilerin %53,80'i imam hatip lisesinden mezun olmuştur (Tablo 1).

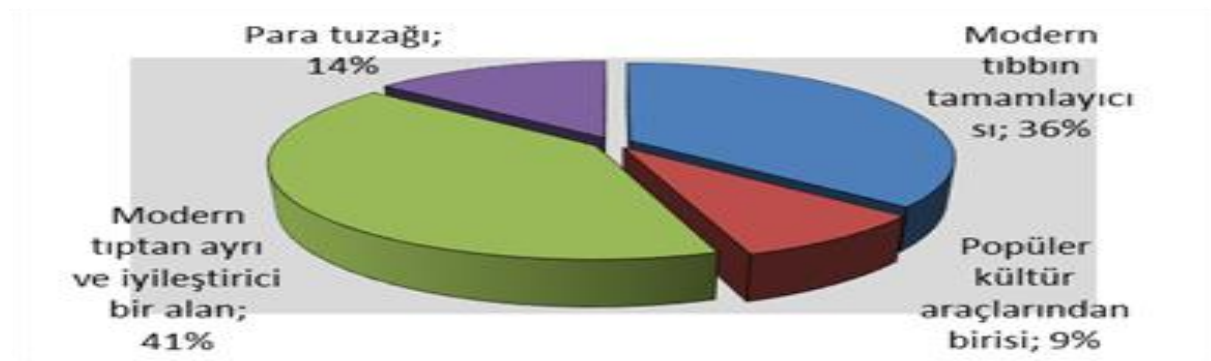
GETAT uygulamalarının bilinme oranlarının dağılımına bakıldığında, yönetmelikte kabul edilen 15 uygulamadan öğrenciler tarafından en çok bilinen ilk 5 uygulamanın sırasıyla kupa uygulaması (n=206), sülük uygulaması (n=198), hipnoz (n=193), ile müzikterapi (n=166), akupunktur (n=143) olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. GETAT uygulamalarının bilinirlik durumları*

GETAT Uygulamaları	n
Kupa uygulaması (hacamat)	206
Sülük uygulaması	198
Hipnoz	193
Müzikterapi	166
Akupunktur	143
Larva uygulaması	65
Ozon uygulaması	61
Fitoterapi	59
Refleksoloji	36
Osteopati	26
Apiterapi	25
Homeopati	17
Kayropraktik	12
Mezoterapi	11
Proloterapi	11

*Katılımcılardan bildikleri tüm GETAT dallarını belirtmeleri istenmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin GETAT uygulamalarına bakış açıları değerlendirildiğinde %41'i (n=108) GETAT'ı modern tıptan ayrı ve iyileştirici bir alan olarak görürken, %36'sı (n=95) modern tıbbın tamamlayıcısı olarak gördüğünü belirtmiştir. Öğrencilerin %14'ü (n=37) GETAT'ı para tuzağı olarak gördüğünü belirtirken, popüler kültür araçlarından birisi olarak gören %9'luk (n=24) öğrenci grubu en son sırada yer almıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Öğrencilerin GETAT'a bakış açıları

Tablo 3’de öğrencilerin GETAT’a ilişkin görüşleri listelenmektedir. Öğrencilerin %47’si GETAT yöntemlerini hastalık etkilerini azaltmak için kullandıklarını belirtmiştir. GETAT kullanımının modern tedaviler kadar etkili olup olmadığı konusunda kararsız kalan öğrencilerin oranı %40,90 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin %66,30’u üniversitelerde GETAT ile ilgili bölümlerin kurulmasını, %71,60’ı uygulamalar ile ilgili kurs veya eğitim verilmesini istediklerini ifade etmiştir. Öğrencilerin %76,10’u uygulamaların bir hekimin gözetiminde olması gerektiğini belirtmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin GETAT’a ilişkin görüşleri

Öğrencilerin GETAT uygulamalarına ait görüşleri		n	%
GETAT kullanım amaçları	Hastalıkla direkt savaş	29	11
	Hastalık etkilerini azaltmak	124	47
	Duygusal iyileşme sağlamak	31	11,70
	Ümit ve olumlu düşünme	44	16,70
	Vücudun direncini arttırmak	36	13,60
Çoğu alternatif tedavinin modern tedaviler kadar etkili olduğunu düşünüyorum	Kesinlikle katılıyorum	27	10,20
	Katılıyorum	102	38,60
	Kararsızım	108	40,90
	Katılmıyorum	23	8,70
	Kesinlikle katılmıyorum	4	1,50
Üniversitelerde GETAT ile ilgili bölüm kurulmasını ister miydiniz?	Evet	175	66,30
	Hayır	89	33,70
GETAT yöntemleriyle ilgili herhangi bir kurs/eğitime katıldınız mı?	Evet	33	12,50
	Hayır	231	87,50
GETAT yöntemleriyle ilgili herhangi bir kurs/eğitim verilmesini ister misiniz?	Evet	189	71,60
	Hayır	75	28,40
GETAT bir hekimin gözetiminde olmalıdır	Evet	201	76,10
	Hayır	5	1,90
	Bir fikrim yok	58	22
GETAT tıbbi tedaviye ek uygulanabilir	Evet	173	65,50
	Hayır	13	4,90
	Bir fikrim yok	78	29,50

Öğrencilere “GETAT kullanma durumları ile kullanılan yöntemden yarar görmeleri” ile ilgili sorular sorulduğunda istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p \leq 0,001$). Toplam 76 öğrenci birden fazla GETAT uygulaması kullandığını ve bunların %53,90’ı kullanılan yöntemin yararlı olduğunu belirtmiştir. Hiç GETAT uygulaması kullanmamış 188 öğrencinin %70,70’i kullanılan yöntemlerin yararlı olup olmadığı konusunda kararsız kalmış, %25’i GETAT kullanmadıkları halde kullanılan yöntemleri yararlı bulduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilere “GETAT yöntemlerini kullanma durumları ile kullanılan yöntemden zarar görmeleri” sorulduğunda istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p=0,120$). Çalışmaya katılan öğrencilerden 188 öğrenci hiç GETAT kullanmadığını ifade ederken, birden çok kez GETAT yöntemi kullanan 76 öğrencinin %96,10’u kullanılan yöntemlerden zarar görmediklerini belirtmiştir.

GETAT yöntemlerini kullanma ve bu yöntemler hakkında bilgi arama arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görüldü ($p \leq 0,001$). GETAT uygulamalarını hiç kullanmadığını belirten 188 öğrenci arasından %44,70’i hiçbir zaman GETAT hakkında bilgi aramadıklarını

belirtmiştir. Birden çok GETAT yöntemi kullandığını belirten 76 öğrencinin %50'si GETAT hakkında "bazen" bilgi aradıklarını bilgi aradıklarını ifade etmiştir. (Tablo 4). Öğrenciler GETAT yöntemlerini çeşitli alanlardan öğrenebilmektedirler. Çalışmamızdaki "GETAT yöntemleri ile ilgili bilgiyi nereden öğrendiniz?" sorusuna verilen cevapların sırasıyla internet (%27,10), akraba (%22,60), arkadaş (%14,90), sağlık personeli (%13,50), medya (%11), baharatçılar (%8,10) ve hepsi (%2,80) şeklinde olduğu görülmüştür.

Tablo 4. GETAT yöntemlerini kullanma durumu ile bilgi arama arasındaki ilişki

			GETAT hakkında bilgi aradım				Toplam
			Sık sık	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman	
GETAT yöntemlerini kullanma durumu	Hiç kullanmadım	n	14	44	46	84	188
		%	7,40	23,40	24,50	44,70	100
kullanma durumu	Birden çok kullandım	n	7	38	18	13	76
		%	9,20	50	23,70	17,10	100
Toplam		n	21	82	64	97	264
		%	8	31,10	24,20	36,70	100

$X^2= 23,70$ $SD= 3$ $p<0,001$

Çalışmamızda aynı zamanda GETAT yöntemlerini kullanma ve bu yöntemler hakkındaki bilgi seviyeleri arasında ilişki olduğu görülmüştür. Birden fazla GETAT yöntemi kullanan öğrencilerin bilgi seviyelerinin hiç kullanmayanlara göre daha yüksek olduğu ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. ($p=0,002$) (Tablo 5).

Tablo 5. GETAT yöntemlerini kullanma durumu ile bu yöntemler ile ilgili bilgi seviyeleri arasındaki ilişki

			GETAT yöntemleri ile ilgili bilgi seviyeniz				Toplam
			Hiç yok	Az	Orta	Çok iyi	
GETAT yöntemlerini kullanma durumu	Hiç kullanmadım	n	5	74	107	2	188
		%	2,70	39,40	56,90	1,10	100
kullanma durumu	Birden çok kullandım	n	0	14	62	0	76
		%	0	18,40	81,60	0	100
Toplam		n	5	88	169	2	264
		%	1,90	33,30	64	0,80	100

$X^2= 15,10$ $SD= 3$ $p=0,002$

Tartışma

Son yıllarda GETAT uygulamalarının kullanımı dünya çapında birçok ülkede giderek artmaktadır. Türkiye genelinde çeşitli hastalıklarda GETAT kullanımı ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde bireylerin bu yöntemleri kullanım oranının %12,60 ile %86,30 arasında değiştiği belirtilmiştir.¹² Bizim çalışmamızda ise bir ve birden fazla GETAT uygulaması kullanan bireylerin oranı %29 olarak belirlenmiştir ve bu oranın oldukça düşük olduğu görülmüştür.

Hastaların tedavi ve bakım süreçlerinde büyük rol oynayan sağlık profesyonellerinin GETAT uygulamaları hakkındaki bilgi düzeyleri hastalara doğru bilgi verilmesi açısından önemlidir. Ancak, yaptığımız çalışmada Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin GETAT hakkındaki bilgi düzeylerinin düşük ya da orta seviyede olduğu görülmüştür. Daha önce yapılan çalışmalarda hemşireler ve tıp fakültesi öğrencileri gibi sağlık alanında görev yapacak

kişilerin de bilgi düzeylerinin düşük olduğu belirtilmiştir.^{11,13,14} Bununla birlikte Eldivan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin GETAT uygulamaları hakkında bilgi arama isteklerinin de oldukça düşük olduğu belirlenmiştir. Bilgi arama istekleri az olmasına rağmen bilgi düzeylerinin orta seviyede tespit edilmesi öğrencilerin bu yöntemler ile ilgili bilgileri farklı çevrelerden duymuş olabileceğini göstermektedir. Öğrencilere bu yöntemleri öğrenme alanları sorulduğunda sırasıyla internet ve akraba olduğunu belirtmişlerdir. Sönmez ve ark. yaptıkları çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinin bu konu ile ilgili bilgi kaynaklarının çoğunlukla internet, akraba ve komşular olduğunu rapor etmişlerdir.¹⁴ Araz ve ark. sırasıyla arkadaş, akraba/komşu ve sağlık personeli olarak belirlemiştir.¹⁵ Ülkemizde sağlık alanında eğitim gören diğer öğrenciler ile yapılan araştırmalarda da sıralamanın çok fazla değişmediği görülmektedir.¹⁶⁻¹⁸ Dünya genelinde yapılan çalışmalar ise sağlık alanında eğitim alan öğrencilerin bilgi edinme kaynaklarının genellikle internet, makaleler ve kitaplar olduğunu göstermiştir.¹⁹

Çalışmamızda GETAT uygulamalarının yararlı olma durumu sorusuna büyük oranda “kararsızım” cevabının verildiği görülmüştür. Öğrencilerin kararsız olmasının altında yatan sebepler arasında uygulamanın tam olarak hangi alanda kullanıldığını bilmemesi veya bilgi kirliliği olabilir. Sosyal medyada bu uygulamalar ile ilgili pek çok haber yapılmakta ve dolayısıyla bilimsellikten uzak bilgiler verilebilmektedir. Ilgaz ve Gözüm, sağlık profesyonellerinin sağlık okuryazarlığı seviyesinin yetersiz olması sebebiyle bireylerin internet, televizyon ve gazete gibi anonim kaynaklara yöneldiğini ve doğru uygulamayı kullanabilmeleri için sağlık okuryazarlığı seviyelerinin artırılması gerektiğini belirtmişlerdir.²⁰ Çalışmamızda düşük oranda da olsa GETAT uygulamalarını yararlı bulmayan kesim arasında yanlış uygulama yapan bireylerin olması da muhtemeldir. Ancak birden çok GETAT uygulaması kullandığı halde yarar gördüğünü belirten öğrencilerin oranının yüksek olması bilgi düzeylerinde eskiye nazaran artış olduğunu göstermesi açısından sevindiricidir.

Öğrencilerin GETAT uygulamalarına bakış açısı incelendiğinde oldukça ilginç sonuçlar elde edilmiştir. Öğrencilerin %36’sı modern tıbbın tamamlayıcısı olduğunu düşünürken %41’i modern tıptan ayrı ve iyileştirici bir alan olarak belirtmiştir. Sonuçlar, öğrencilerin büyük bir kısmının GETAT uygulamalarını konvansiyonel yöntemlerin destekleyicisi olarak tanımladığını göstermektedir.

Yaptığımız çalışmada hastalık etkilerini azaltmak, GETAT uygulamalarının kullanım amaçları arasında en yüksek orana sahiptir. Bizim çalışmamızla paralel olarak Araz ve ark., hemşirelik bölümünde eğitim alan öğrenciler ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin %84’ünün GETAT uygulamalarını sağlık problemleri için kullandıklarını tespit etmişlerdir.¹⁵

GETAT uygulamasını hiç kullanmadığı halde (%71) bu uygulamaların hastalık etkilerini azalttığını düşünen öğrencilerin oranının (%47) oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum öğrencilerin çevresinde bu tedavi yöntemlerine olumlu yanıt veren bireylerin bulunması ya da bununla ilgili duyumlar alması ile açıklanabilir.

Bu yöntemler hakkındaki bilgilerinin yetersiz olduğunu düşünen öğrencilerin büyük bir kısmı hem bu alanda eğitim almak istemekte hem de bu alanla ilgili birimlerin açılmasına olumlu bakmaktadır. Greiner ve ark., sağlık alanında eğitim alan öğrenciler ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin %72’ sinin bu konuda eğitim almak istediklerini tespit etmişlerdir.²¹ Ayrıca, öğrenciler GETAT uygulamalarının hekim gözetiminde olması gerektiğini düşünmüştür. Sönmez ve ark. da aynı şekilde GETAT uygulamalarının özellikle hekimler tarafından uygulanmasının gerekliliğini belirtmişlerdir.¹⁴ Elde edilen sonuçlardan yola çıkarak, sağlık ile ilgili bölümlerin müfredatlarına GETAT eğitimi eklenmesi faydalı olacağını düşünmekteyiz.

Çalışmamızda ülkemizdeki GETAT yönetmeliğinde yer alan 15 uygulama yöntemi temel alınmıştır. Yapılan diğer çalışmalara bakıldığında araştırmacılar çalışmalarına pek çok yöntemi dahil etmişlerdir ve dolayısıyla yöntemlerin sınıflandırılması olmadan önce masaj, bitkisel çaylar gibi pek çok farklı durum ele alınmıştır. Sağlık alanında eğitim alan öğrenciler ile yapılan

çalışmalarda akupunktur, bitkisel çaylar ve masajın en fazla bilinen GETAT yöntemleri olduğu görülmüştür.^{14,15,22} Bu durum çalışmalardan farklı sonuçların çıkmasına yol açmaktadır. Çetin, 2007 yılında yaptığı bir çalışmada bu durumu ele almıştır.²³ GETAT uygulama yönetmeliğinin yürürlüğe konması ile birlikte bu tarz yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçların kıyaslanmasındaki sorunların ortadan kalkacağını düşünmekteyiz. Bu durum daha sağlıklı veri elde edilmesi açısından da önemlidir. Çalışmamızda ele alınan 15 uygulama yönteminin hem popüler olması hem de eskiden beri uygulanyor olması bilinirliklerini etkileyen önemli faktörlerdir.

Çalışmamızın başlıca kısıtlılığı çalışmaya katılan öğrenci sayısının az olmasıdır. Bunun dışında geçerlik ve güvenilirlik özellikleri sınanmış ülkemize özgü GETAT'a yönelik geliştirilen bir ölçeğin kullanılmamasıdır.

Sonuç olarak; dünyada ve ülkemizde GETAT yöntemlerinin kullanımı hızlı bir artış göstermekte ve sağlık profesyonelleri bireyleri yönlendirme konusunda aktif rol oynamaktadır. Dolayısıyla sağlık profesyonellerinin, bu yöntemler hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları, bu yöntemlerin olası riskleri, yararları ve kısıtlamaları gibi konularda bireyleri gerekli durumlarda bilgilendirmeleri ve rehberlik etmeleri, bireylerden gelen sorulara açık ve net bir şekilde yanıt verebilmeleri çok önemlidir. İleride sağlık profesyoneli olacak öğrenciler üzerinde yapılan çalışmalar az sayıda örneklem üzerinde yapılmış olduğundan sağlık personelinin GETAT ile ilgili durumlarını yeterli bir şekilde yansıtmamaktadır. Bu nedenle bu alanda daha çok çalışma yapılmasına gereksinim duyulmaktadır.

Çıkar Çakışması: Yazarlar bu yazının hazırlanması ve yayınlanması aşamasında herhangi bir çıkar çakışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansman: Yazarlar bu yazının araştırma ve yazarlık sürecinde herhangi bir finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Kaynaklar

1. Snyderman R, Weil AT. Integrative medicine: bringing medicine back to its roots. Arch Intern Med 2002;162(4):395-7.
2. Ben-Arye E, Frenkel M, Klein A, Scharf M. Attitudes Toward Integration of Complementary and Alternative Medicine in Primary Care: Perspectives of Patients, Physicians and Complementary Practitioners. Patient Educ Couns 2008;70(3):395-402.
3. Ali A, Katz DL. Disease Prevention and Health Promotion: How Integrative Medicine Fits. Am J Prev Med 2015;49(5):230-40.
4. The National Center for Complementary and Integrative Health [Internet]. Complementary, Alternative, or Integrative Health: What's In a Name? <https://nccih.nih.gov/health/integrative-health> (Erişim Tarihi:05.09.2019).
5. Ong CK, Bodeker G, Grundy C, Burford G, Shein K. WHO Global Atlas of Traditional, Complementary and Alternative Medicine. 2005, Kobe, Japan: WHO Centre for Health Development.
6. Biçer İ, Yalçın Balçık P. Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp: Türkiye ve Seçilen Ülkelerinin İncelenmesi. Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi 2019;22(1):245-57.
7. T.C. Sağlık Bakanlığı [Internet]. Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp Uygulamaları Daire Başkanlığı Yönetmelikleri. <https://getatportal.saglik.gov.tr/TR,8461/geleneksel-ve-tamamlayici-tip-uygulamaları-yonetmeliği.html>, Güncelleme Tarihi: 26.02.2016 (Erişim Tarihi: 19.04.2019).
8. Chaterji R, Tractenberg RE, Amri H, Lumpkin M, Amorosi SB, Haramati A. A large-sample survey of first- and second-year medical student attitudes toward complementary and alternative medicine in the curriculum and in practice. Altern Ther Health Med 2007;13(1):30-5.
9. Torkelson C, Harris I, Kreitzer MJ. Evaluation of a complementary and alternative medicine rotation in medical school. Altern Ther Health Med 2006;12(4):30-4.

10. Baugniet J, Boon H, Ostbye T. Complementary/alternative medicine: comparing the view of medical students with students in other health care professions. *Fam Med* 2000;32(3):178-84.
11. Chez RA, Jonas WB, Crawford C. A survey of medical students' opinions about complementary and alternative medicine. *Am J Obstet Gynecol* 2001;185(3):754-7.
12. Doğan B, Abuaf Karabudak Ö, Karabacak E. Tamamlayıcı/Alternatif tıp ve Dermatoloji. *Türkderm* 2012;46:62-6.
13. Çevik K, Bolsoy N, Beler M. Hemşirelerin Tamamlayıcı ve Alternatif Tedaviye İlişkin Bilgi ve Görüşleri. *Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi (UHD)*, 2016;6:1-15.
14. Sönmez CI, Başer DA, Küçükdağ HN, Kayar O, Acar İ, Güner PD. Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Geleneksel ve Tamamlayıcı Tıp ile İlgili Bilgi Durumlarının ve Davranışlarının Değerlendirilmesi. *Konuralp Tıp Dergisi* 2018;10(3):276-81.
15. Araz Çöl N, Taşdemir HS, Kılıç Parlar S. Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Tıp Dışı Alternatif ve geleneksel Uygulamalar Konusundaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2012;1(4):239-51.
16. Altan S, Rahman S, Çam S. Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Yöntemleri ile İlgili Bilgi ve Tutumları. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics* 2014;22:81-8.
17. Turker T, Kilic S, Kocak N, Acikel C, Turk YZ, Kir T. Knowledge and attitudes toward complementary and alternative medicine amongst Turkish nursing students. *Pak J Med Sci* 2011;27(2):379-83.
18. Şahin N, Aydın D, Akay B. Hemşirelik Öğrencilerinin Bütüncül Tamamlayıcı ve Alternatif Tıbbı Karşı Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi* 2019;8(1):21-6.
19. Lie DA, Boker J. Comparative survey of Complementary and Alternative Medicine (CAM) attitudes, use, and information-seeking behaviour among medical students, residents & faculty. *BMC Med Educ* 2006;6:58.
20. Ilgaz A, Gözüm S. Tamamlayıcı Sağlık Yaklaşımlarının Güvenilir Kullanımı için Sağlık Okuryazarlığının Önemi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi* 2016;9(2):67-77.
21. Greiner KA, Murray JL, Kallail KJ. Medical student interest in alternative medicine. *J Altern Complement Med* 2000;6(3):231-4.
22. Uzun O, Tan M. Nursing Students' Opinions and Knowledge About Complementary and Alternative Medicine Therapies. *Complement Ther Nurs Midwifery* 2004;10(4):239-44.
23. Çetin, OB. Eskişehir'de Tamamlayıcı ve Alternatif Tıp Kullanımı. *Sosyoekonomi* 2007;6(6):89-106.